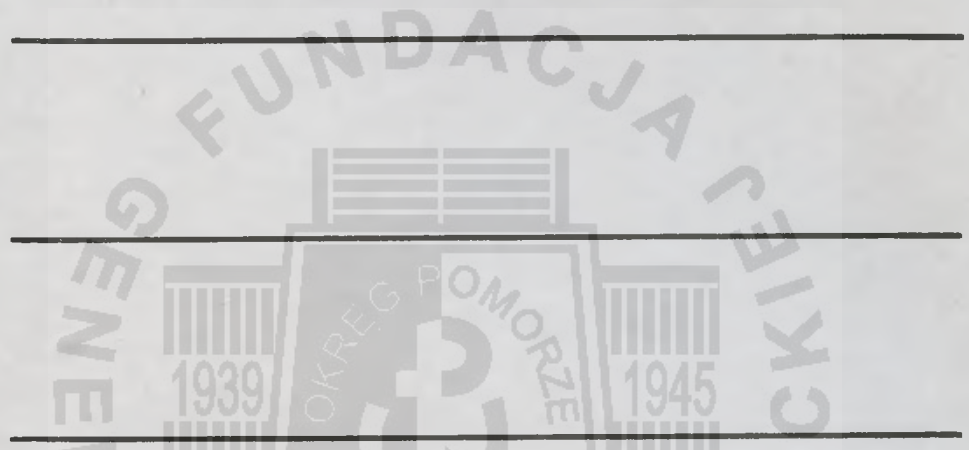

MEMORIAL
General Marii Wittek

TECZKA

Relacja parkowa 10,
p. J. Trojanowska
- Tyblewska
t. 459/WSK

+ 1944

AK
Okr. W-woj.-
woj.
ob. Białe

NIETRZEBKA

Maria

ps. "Wysoka"

510/WSK

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI — DIETRZE BKA Maria

ps. Nysoka

5101Wsk

I. Materiały dokumentacyjne

I/1 — relacja właściwa ✓

I/2 — dokumenty (sensu stricto) dot. osoby relatora —

I/3 — Inne materiały dokumentacyjne dot. osoby relatora —

II. Materiały uzupełniające relację ✓

III. Inne materiały (zebrane przez „relatora”):

III/1 — dot. rodziny relatora —

III/2 — dot. ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III/3 — dot. ogólnie okresu okupacji (1939–1945) — 1945

III/4 — dot. ogólnie okresu po 1945 r. —

III/5 — Inne... —

IV. Korespondencja —

.....
.....
.....
.....

V. Wypisy ze źródeł [tzw.: „nazwiskowe karty informacyjne”] ✓

VI. Fotografie —

I II Relacja właściciwa

- Relacja o Marii Metzkebcce, rkps. (org)., k. 2 s. 1-2

Maria Nietrzebia

ur. 29 maja 1924 r. w Żyrardowie. Rodzice - Ludwika Nietrzebia i Stefania z Liszkowiczów (Matka była kurierką Legionów Polskich w I wojnie światowej).
Ojciec zginął pod Brzezincem - w strasnym 13 IX 1939 r.
Niebłogo potem zamarta jej matka. Dożył młodszego brata Stefana - czynny w konspiracji, aresztowany w 1943 r, był między innymi Farnicki, Osniżymia i Manthausen.
Mama mieszkała w Żyrardowie. W latach 1936 - 1939 uczennica Gimnazjum Polskiej Młodzieży Szkolnej w Sieroszewicach. Instruktor - 1943 r w Żyrardowie - także komplety.

Pracowała w Młodszości Spółdzielni w Żyrardowie jako maszynistka.
Od 1941 r była członkiem organizacji Polska Niepodległa, a następnie ZKZ-AK.

W masowej inicjatywy zorganizowała kilka grup młodzieżową AK, podprzewodniczącą domodetron Janie Hołowiackiej ps "Struś", której kierował wyznaczeni Żyrardowski Ośrodek AK. Była także i pracowała i kolporterka Komendy Obwodu, przewoziła materiały konspiracyjne do Grodziska Maz. i Hanna raz. Udostępniała swe mieszkanie na tajne odprawy i zebrań.

Jej biografie opracował jej brat z jej bezpośrednich domodetron - mgr inż Czesław Kalinicki. O Marii Nietrzebie wspomina w swej pracy także Joanna Froehlich, dyrektorka Miejskiej Szkoły Handlowej w Żyrardowie (w rzeczywistości szkoła społecznej ogólnokształcącej)

1 Maria Nietzeblie zaproszona zostala w 1941r -
 przyjezdź odbierał Michaił Kryński, jeden z doradców ŻKZ.
 Maria została aresztowana 10 marca 1944r w swoim
 mieszkaniu. Podczas rewizji znaleziono w jej torbie
 „Biuletyn Informacyjny”. Hipsione w siedzibie gestapo
 w m. „Kanda” w Żyrardowie. Katorżacze, w obojętnej
 wzięła truciznę, odwróciła. Wziła na siebie całą
 odpowiedzialność, nikogo nie ujawniła. Hipsione następnie
 w Grodzisku Maz. i na Pomiechowie w Warszawie. Została
 rozstrzelana w dniu 18 maja 1944r w getcie w Warszawie.
 Nazwisko Marii Nietzeblie figuruje na tablicy poświęci-
 ła w budyńskim Obwodzie Społecznej w Żyrardowie
 przy ul. Głuchoborskiego wśród pracowników
 ŻKZ, którzy zginęli w walce z okupantem.
 Z inicjatywą tego imię Czesława Kodziński ps. „Ostrowski”
 jej imieniem została nazwana jedna z ulic Żyrardowe
 Nazwisko Marii Nietzeblie widnieje na Tablicy Pamięci
 i w Księdze Pamięci w Liceum im. B. Prusa w Gliwicach

II Materiały uzupełniające relację

- J. Dotsga-Szczepaniński, ze starych fotografii i ulic miasta.
Pseudonim „Wysocka”, Życie Żyrardowa M. 011990,
Kopia, k. 1 o. 1

Pseudonim „Wysocka”

Motto:

Hej kto Polak, na bagnety!
Żyj swoboda, Polsko żyj!

— Taki pseudonim zobowiązuje — miał podobno powiedzieć jeden z dowódców Związku Walki Zbrojnej Michał Kryński ps. „Babinicz”, odbierający przysięgę od siedemnastoletniej Marysi Nierzebkówny w 1941 roku. Teraz może wracając do słów motto napisanych przez Casimira Delavigne (polski przekład „Warszawianki” pióra Karola Sieniewicza) to musiały bardzo brzmieć w uszach uczestnikom Powstania Listopadowego, skoro i dzisiaj wywołują znakomity odzew. Już dzisiaj nie jestem w stanie przytoczyć słów przysięgi Piotra Wysockiego, którą wraz z podchorążym składał rozpoczynając walkę przeciw rosyjskiemu zaborcy, ale wszystkie przyrzeczenia Orlików, Zbików, Rysiów miały podobną wagę i również ciążyły ofiarą życia.

Pamiętam panią Marię idącą do pracy w Ubezpieczalni Społecznej, pamiętam jej brata Stefana. Bardzo podobnego do siostry. Wysłuchiwałem nieraz fragmentów muzycznych, kiedy odwiedzałem swojego kolegę Wicka inieszkającego na tej samej klatce schodowej, na ostatnim piętrze.

Po latach dowiaduję się, że jako utalentowana pianistka koncertowała spotykając się z dużym uznaniem. Przyjmując sumiennie opracowaną biografię Marii Nierzebkówny, przez jej bezpośredniego dowódcę z lat okupacji pana Czesława Kalisińskiego ps. „Ostrowski” wiadomo, że Maria Nierzebkówna z własnej inicjatywy zorganizowała żeńską grupę młodzieżową Armii Krajowej podporządkowaną dowództwu Janą Woźniackiego ps. „Strzała”, który kierował wywiadem żyrardowskiego ośrodka AK.

O Marii Nierzebkównie wspomina również w swojej pracy biograficznej pani Joanna Froehlich dyrektorka Miejskiej Szkoły Handlowej w Żyrardowie, a w rzeczywistości szkoły średniej ogólnokształcącej.

Maria Nierzebkówna w latach 1936—39 była uczennicą Prywatnego Gimnazjum Żeńskiego w Skarżewicach, a świadectwo dojrzałości otrzymała w roku 1943, a więc w najgorętszym okresie okupacji niemieckiej. Po ukończeniu szkoły podjęła prace urzędniczej w Ubezpieczalni Społecznej i oczywiście nie zdawała sobie sprawy z ogromu niebezpieczeństw, jakie będą jej odciążały. Zespół lekarzy i pomocniczego personelu służby zdrowia administrował parter budynku, natomiast piętro, zajmowały pomieszczenia urzędnicze. Do zadań grupy od której „Wy-

socka” otrzymywała meldunki należała między innymi: obserwacja konfidentów, folksdojców, wyniki narad i spotkań miejscowych Niemców, kolportaż prasy konspiracyjnej, śledzenie ruchu i zawartości pociągów wojskowych. Właściwie to wszystko to, co mogło się przydać przy organizowaniu wszelkich akcji odwetowych i zaczepnych przez Armię Krajową. Wśród wielu zadań jakie otrzymywała Maria były i takie, jak funkcja łączniczki-kuriera Komendy Obwodu „Zaba” w kontaktach z dowództwem Armii Krajowej. W czasie swojej pracy w Ubezpieczalni Społecznej zyskała wielu przyjaciół, ale nie uszło jej uwagi, że od pewnego czasu szuflady jej biurka podlegają rewizji. W tych podejrzaniach utwierdziły ją zerwane nici spinające krawędzie szuflady. Kiedy o swoich spostrzeżeniach poinformowała dowództwo wywiadu, to polecono jej przerwać wszelkie działania. Nim o zaistniałej sytuacji zostali powiadomieni łącznicy i inne ogniwa organizacji, już Niemcy zdążyli dokonać rewizji osobistej wszystkich pracowników — Polaków w Ubezpieczalni Społecznej. Na szczęście Marii udało się polknąć w ostatniej chwili meldunki przekazywane przez łączników na biulce.

Z perspektywy czasu można ocenić tę rewizję osobistą jako bardzo groźną. Dzisiaj już trudno dociec, kto zadenuncjował Marię Nierzebkównę noszącą dumny pseudonim „Wysocka”. Wśród wielu hipotez jawi się i taka, że po przeciwnej stronie ulicy mieszkał konfident Paprzycki, a jego okno patrzyło wprost na okna mieszkania Marii Nierzebkówny. Wejście do domu znajdowało się tuż obok okien, a więc...

Co prawda wcześniej wykonany wyrok na Paprzyckim stawiałby tę hipotezę pod znakiem zapytania, ale podejrzenia mogły powstać wcześniej i one mogły być przyczyną aresztowania, które nastąpiło 10 marca 1944 roku. Wraz z Marią został aresztowany Jan Woźniacki pseudonim „Strzała”. Torturowana Maria zeznaje, że Woźniacki znalazł się w jej mieszkaniu przypadkowo, dzięki czemu ratuje mu życie. Maria Nierzebkówna zostaje początkowo przewieziona do więzienia w Grodzisku Mazowieckim, a następnie zostaje przewieziona na Pawiak w Warszawie. Wiadomo, że mimo wielu przesłuchań i tortur, którym została poddana, nie ujawniła żadnego nazwiska, adresu.

Maria Nierzebkówna w dniu 18 maja 1944 roku, po nie zwykłe ciężkich przesłuchaniach została postawiona przed plutonem egzekucyjnym i zabiera powierzone jej tajemnice do grobu.

Po latach w budynku Ubezpieczalni Społecznej wśród dziesiątce innych nazwisk osób, które zginęły z rąk Niemców, figuruje również nazwisko Marii Nierze-

skich, który dopiero po dwudziestu siedmiu latach zszuki syberyjskiej wrócił do miejsca zamieszkania z obowiązkiem meldowania swojej obecności w cyklu warszawskim, stanowi część tragicznej historii Polski, której to historii kontynuaturką stała się właśnie Maria Nierzebkówna ginąc w sto siedemdziesiątą rocznicę śmierci swojego patrona.

JAN DOŁĘGA SZCZEPAŃSKI

Uzupełnienie:

W wyjaśnieniu do felietonu „Legenda” ZŻ nr 43 89 donosił m. p. Kacperkiewicz, że Roman Pindor walczył w 1939 r. w zgrupowaniu wojsk gen. Kleeberga i wzięty do niewoli przysłał ostatnie listy ze Starobieleśka w r. 1940.

...tąd towarzyszyły. Zespół lekarzy i pomocniczego personelu służby zdrowia administrował parter budynku, natomiast piętro zajmowały pomieszczenia urzędnicze. Do zadań grupy od której „Wy-

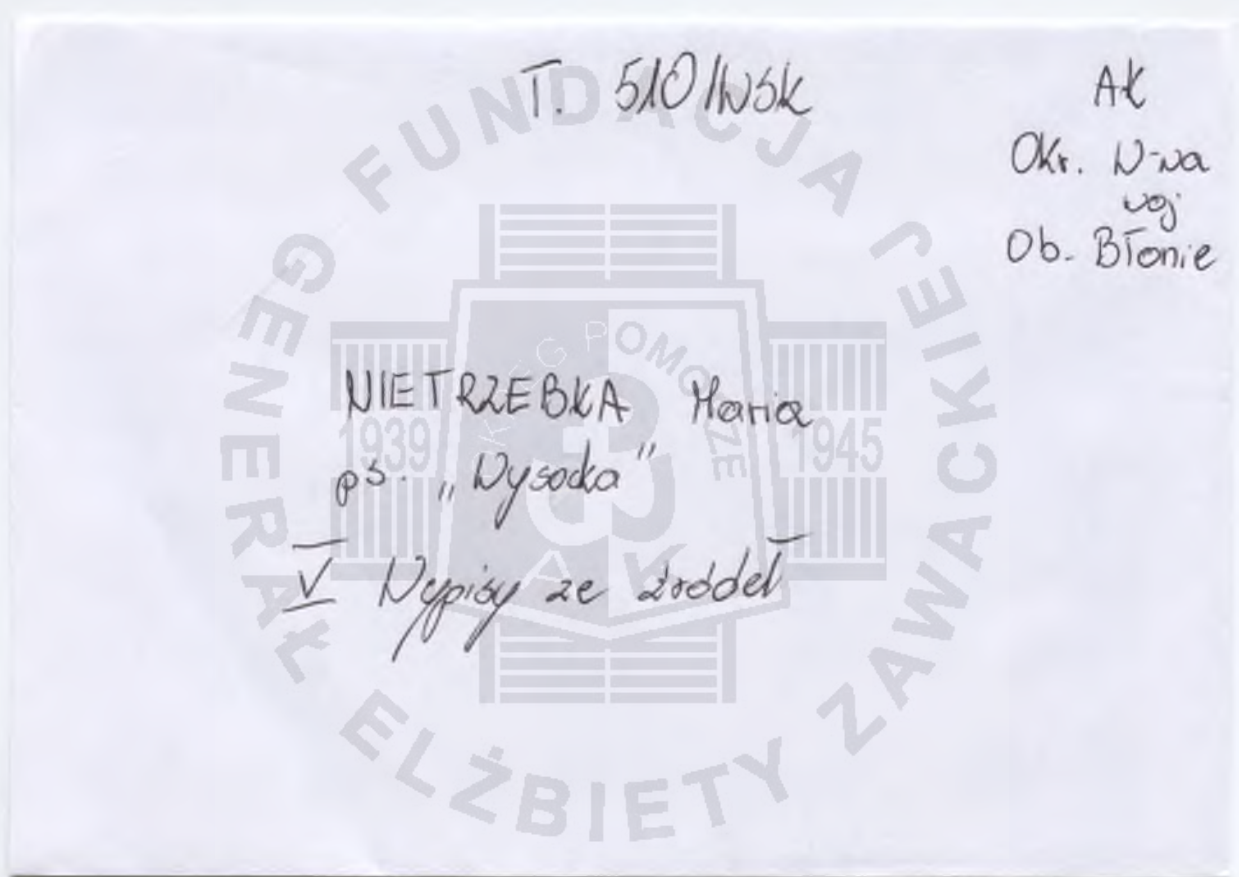
18 maja 1944 roku, po nie zwykłe ciężkich przesłuchaniach zostaje postawiona przed plutonem egzekucyjnym i zabiera powierzona jej tajemnice do grobu.

Po latach w budynku Ubezpieczalni Społecznej wśród dziesięciu innych nazwisk osób, które zginęły z rąk Niemców, figuruje również nazwisko Marii Nietrzebkówny. Z inicjatywy mgr. Inż. Czesława Kalisiaka pseudonim „Ostrowaki”, jednego z byłych dowódców Marii zostaje nazwana ulica jej imieniem.

Pora jeszcze wrócić do losów najbliższych, a więc może kilka danych biograficznych. Maria Nietrzebka urodziła się 29 maja 1924 roku w Zyrardowie, jej rodzice to Ludwik Nietrzebka i Stefania z Liśkowieckich. Rodzice przed wojną prowadzili sklep przy ulicy Daszyńskiego (obecnie skrzyżowanie Bratniej i Montuszków). Ojciec zginął pod Brwinowem w pierwszych dniach okupacji, niedługo potem zmarła matka. Losy brata Stefana z postury podobnego do siostry podobno wiodły przez Pawlak na roboty przymusowe do Niemiec.

Tragiczne wydarzenia jakie były udziałem Marii Nietrzebkówny skłaniają mnie do porównań z patronem od którego pożyczyla imienia — Piotra Wysockiego. Ten tragiczny los dowódcy podchorą-

12/1

FUND. 510 1156

AK
Okr. N-wa
wej
Ob. Błonie

NIETRZEBKA Maria
ps. "Dysoda"

V Napisy ze zoddet

+ NIETRZEBSKA Maria

Hercenki
AK?
W-we

206 .T. p.mobl. 1.2326 Hercenki
Lista zamordowanych więźniów Pawiaka,
wykaz z Tablicy Pamięci ofiaromiej 8 IV 2006.

D.kw. II 2001.

I: 5/10

LH2-
AK
Siermięce
Zyrardów

NIE TRZEBKA Maria ps. "Hysocla"
mieszkała w Zyrardowie. Przed wojną uczyła
w gimn. Feinskiego w Siermięcach.

Z jej inicjatywy zorganizowała w Siermięcach
oddział organizacyjny LH2-AK (listy 1942r.) Porzig-
zania z tymi adami Zyrardowski.

Maria Nie Trzebka aresztowana w Zyrardowie
10 marca 1944 - mieszkała na Pałacu Kwestnelana
zob. "Siermięce w czasie II wojny światowej"
w tymże zeszycie nr 18 z 1994 roku

Karol Lomienkowski

2000r Sniatony Lomienkowski AK str 130, 131
1991 Siermięce 1999r

NIETRZĘBKA Maria

Firma Handlowo-Uslugowa
„DIADA”
86-200 Chelmno-Grubno
Tel. (0-56) 686-28-48